

Västmanlands läns museum
Kulturmiljö Rapport B
2011:B10

Byggnadsminnet Kungsgården 5

Vård- och underhållsplan

Kungsgården 5
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Lisa Skanser

Byggnadsminnet Kungsgården 5

Vård- och underhållsplan

Kungsgården 5
Arboga stadsförsamling
Västmanlands län

Länsmuseets dnr: VLM 100182

Lisa Skanser

Utgivning och distribution:
Västmanlands läns museum
Karlskatan 2, 722 14 Västerås
Tel 021-39 32 22
E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

© Västmanlands läns museum 2011, Länsstyrelsen i Västmanlands län, Fastighetsägare Yvonne Axelsson

Omslagsfoto: Byggnaderna på fastigheten Kungsgården 5. Vlm_kmvLS-1493.

Foto: Där inget annat anges är fotografier tagna av Lisa Skanser, Västmanlands läns museum.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01172.

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-25-8

Innehållsförteckning

Inledning	6
Syfte	8
Målsättning.....	8
Avgränsningar	8
Metod och rapportens upplägg	8
Antikvariska förhållningssätt	9
Löpande underhåll	9
Historik	10
Byggnadsbeskrivning Behmska huset	11
Beskrivning av skador och åtgärdsförslag – Behmska huset	13
Sammanfattning av prioriteringar – Behmska huset	16
Fotodokumentation – Behmska huset.....	17
Byggnadsbeskrivning ”Ekonomibyggnaden”	22
Beskrivning av skador och åtgärdsförslag – ”Ekonomibyggnaden”	23
Sammanfattning av prioriteringar – ”Ekonomibyggnaden”	27
Fotodokumentation – ”Ekonomibyggnaden”	28
Gården.....	33
Fotodokumentation Gården.....	34
Uppmätningssritningar	35
Besiktningssformulär Behmska huset.....	36
Besiktningssformulär ”Ekonomibyggnaden”	37
Litteratur och källor	38
Administrativa uppgifter.....	39

Inledning

Västmanlands läns museum har utarbetat en vård- och underhållsplan för Behmska huset och en f.d. ekonomibyggnad på fastigheten Kungsgården 5 inom kv. Kungsgården i Arboga. Arbetet utfördes på uppdrag av fastighetsägare Yvonne Axelsson och bekostades av Länsstyrelsen i Västmanlands län, beslut med dnr 434-04673-2010, daterat 2011-03-24. Byggnadsundersökningen och framställandet av vårdplanen genomfördes under våren och sommaren 2011 av byggnadsantikvarie Lisa Skanser.

Kv. Kungsgården 3 och 5 är byggnadsminnesförklarad sedan 1988-03-16 och ligger även inom riksintresse för kulturmiljövården Arboga [U2]. I byggnadsminnesförklaringen anges följande motivering:

Bebyggelsen med gårdsmiljö på fastigheterna Kungsgården 3 och 5 utgör en viktig, representativ och berättande del av den gamla stadsmiljön vid Arbogaån. Byggnaderna utgör ett värdefullt exempel på såväl den stadshistoriska som den arkitektoniska utvecklingen i Arboga stad och bevarar egenarten hos gången tids byggnadsskick. Den samlade bebyggda miljön får med hänsyn härtill anses vara synnerligen märklig och äga ett framträdande kulturhistoriskt värde.¹

Även gårdsrummets kullerstenbeläggning nämns som en väsentlig karaktäristik och som en sammanhängande del av den bebyggda miljön.

I byggnadsminnesförklaringen nämns följande skyddsföreskrifter:

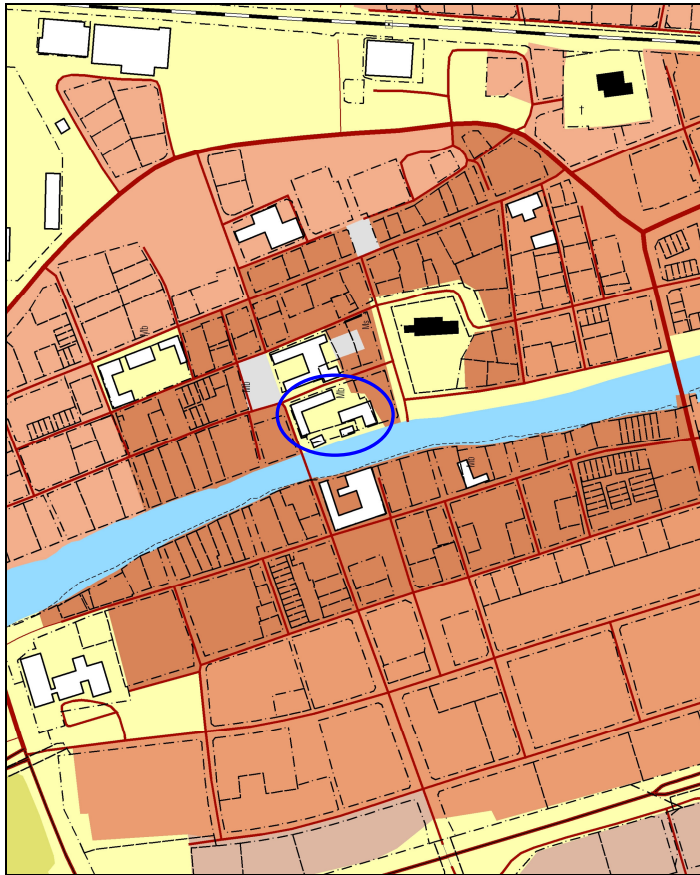
- Byggnaderna på fastigheterna får inte rivas eller till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras.
- Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar.
- Det på till beslutet bilagda situationsplanen markerade skyddsområdet får inte bebyggas eller förändras utan Länsstyrelsens tillstånd. Det skall hållas i ett sådant skick att gårdsrummets och byggnadernas karaktär och utseende inte förvanskas.

Åtgärder som medför ändring eller ingrepp i byggnadsminnets skyddsområde kräver tillstånd från Länsstyrelsen i Västmanland. Det är viktigt att tänka på att det är byggnadernas och gårdsrummets, beskaffenhet vid tidpunkten för byggnadsminnesförklaringen som är skyddat, vilket alltså även inkluderar det som skett med byggnaderna och gårdsrummet från dess uppförandetid fram tills byggnadsminnesförklaringen.

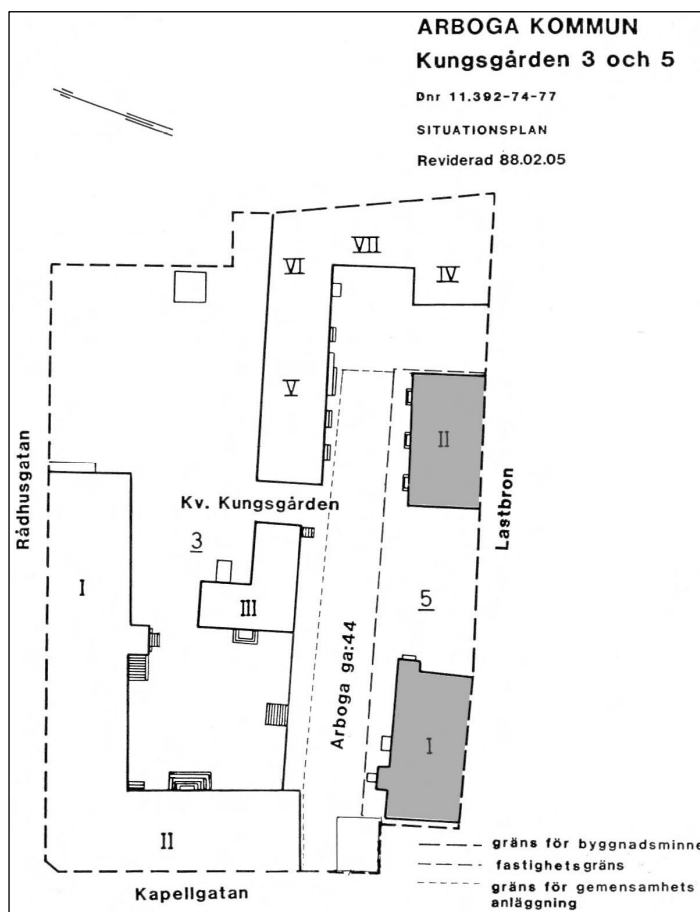
Länsstyrelsen kan lämna råd och anvisningar för underhållet av byggnadsminnen. Underhåll som inte medför någon förändring av de skyddade delarna kräver normalt inte tillstånd. Det är dock en bra ide att kontakta Länsstyrelsen i god tid innan arbeten genomförs så att samsyn råder mellan fastighetsägare och Länsstyrelsen.

Kungsgården, och större delen av centrala Arboga, ligger inom ett fornlämningsområde med kulturlager från medeltid fram till 1600-talet, RAÄ-nummer Arboga stad 34:1. Fornlämningar är skyddade i enlighet med bestämmelser i kulturminneslagen och får inte skadas. Vid grävarbeten inom fastigheten måste tillstånd först sökas hos Länsstyrelsen.

¹ Byggnadsminnesförklaring av fastigheterna Kungsgården 3 och 5, Arboga. Skrivelse daterad 1988-03-16, Dnr 11.392-2-88. Västmanlands läns museums arkiv.

Kv Kungsgården ligger i centrala Arboga vid Arbogaån och är markerad med en ring i kartan. Utdrag ur digitala fastighetskartan i skala 1:8000.

Karta med byggnadsminnets byggnader och skyddsområde. Gråmarkerade byggnader ligger inom Kungsgården 5. Byggnad II är en f.d. ekonomibyggnad och byggnad I är Behmska huset.

Syfte

Syftet med vård- och underhållsplanen är att:

- Beskriva byggnadernas nuvarande status vad gäller konstruktion och material
- Beskriva förekommande skador
- Ge förslag på åtgärder
- Utforma en prioriteringsordning avseende underhållsåtgärder
- Underlätta det kontinuerliga underhållet av byggnaderna och gårdsrummet i framtiden

Målsättning

Målet med vård- och underhållsplanen är att:

- Uppnå en långsiktigt hållbar förvaltning i enlighet med gällande skyddsföreskrifter
- Vara ett hjälpmedel vid planering av kommande vård- och underhållsinsatser

Avgränsningar

Vård- och underhållsplanen omfattar ej lägenhetsinteriörer. Några interiöra specificerade skyddsbestämmelser som kräver tillståndsansökan finns inte även om lägenheternas kulturmiljövärden omfattas av de allmänna bestämmelserna i 2§ i byggnadsminnesförklaringen. Skorstenar och murstockar har inte undersökts. Här rekommenderas istället en besiktning av en sotarmästare.

Metod och rapportens upplägg

Vid undersökningen på plats har byggnaderna inventerats avseende byggnadsmaterial och skador. Fotodokumentation har utförts med digitalkamera. I början av rapporten beskrivs antikvariska förhållningssätt, en sammanfattning kring löpande underhållsåtgärder och översiktlig historik kring kvarterets historia. I byggnadsbeskrivningarna finns kortfattad byggnadshistorik, bebyggelseutveckling och beskrivning av nuvarande status. Därefter beskrivs skador och åtgärdsförslag, prioritering och förslag på intervaller för löpande underhåll. Skadebeskrivningen kompletteras med en fotodokumentation. Fotografierna arkiveras tillsammans med samtliga handlingar rörande vård- och underhållsplanen på Västmanlands läns museums arkiv.

Förslag till prioritering avseende underhållsåtgärder har upprättats utifrån tre nivåer:

Prioritet I	Innebär att åtgärd bör utföras snarast
Prioritet II	Innebär att åtgärd bör utföras inom en femårsperiod
Prioritet III	Innebär att åtgärden ingår i periodiskt underhåll

Ett besiktningsskema, för löpande tillsyn av respektive byggnad, är bifogat i rapporten. Kopior på uppmättningsritningar från 1984, som finns i Arboga kommuns bygglovarkiv, har även bifogats i rapporten.

Lokalhistorisk litteratur som beskriver Arbogas historia har använts. Arkivmaterial från Västmanlands läns museum, Arboga museum och Arboga kommun har studerats och använts. Fastighetsägare Yvonne Axelsson och lokalhistoriskt kunniga Birgit Johansson har bidragit med värdefull information. Arkivmaterial på Antikvarisk topografiska arkivet i Stockholm och Landsarkivet i Uppsala efterfrågats men där fanns inga handlingar av intresse.

Antikvariska förhållningssätt

Det är fastighetsägaren till byggnadsminnet som har ansvaret för att förvalta och bevara miljön till framtida generationer. Vid all renovering, restaurering och eventuella förändringar av miljöer med högt kulturhistoriskt värde är det av stor vikt att beslut är genomtänkta och väl grundade så att kortsiktiga och drastiska åtgärder kan undvikas.

Eftersom ändringsåtgärder i skyddsområdet är tillståndspliktiga är det viktigt att renoveringar planeras i samråd med antikvariska experter och i enlighet med antikvariska principer. Även interiöra kulturmiljövärden omfattas av de allmänna bestämmelserna i 2§ i byggnadsminnesförklaringen. Det åligger därför fastighetsägaren att ta hänsyn till att kulturhistoriska värden inte skadas och att skyddsbestämmelserna följs. För att det ska ske bör ägaren ska ta kontakt med antikvarisk konsult för samråd inför planerade åtgärder.

För att miljöns kulturhistoriska värde skall bibehållas bör byggnaderna och gårdsrummet underhållas med för byggnaderna tidsmässigt rätta material och beprövade metoder. Arbeten kräver kunniga hantverkare med erfarenhet av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. För att skapa rätt materialkaraktär och uttryck är det viktigt att exempelvis kilsågade, handhyvlade brädor ersätts med virke av samma dimension – kilsågat och handhyvlat. Vid alla åtgärder ska utgångspunkten vara att ingreppen minimeras och att eventuella förändringar görs så att de möjliggör ett framtida återställande, till exempel bör avlägsnade detaljer sparas.

Vårdplanen kan kontinuerligt uppdateras och utvecklas för att hållas aktuell i förhållande till utförda åtgärder. De renoveringsåtgärder som utförs bör alltid dokumenteras till ord och bild.

Löpande underhåll

Inom ramen för det normala underhållet av byggnaderna bör regelbunden översyn utföras och brister åtgärdas snarast möjligt. Översyn av takpannors läge kan behövas en gång per år. Även rens av hängrännor och stuprör bör utföras en gång per år. Buskage och växtlighet som växer intill grund och husvägg, vilket hindrar upptorkning vid fuktigt väder, bör kontinuerligt röjas.

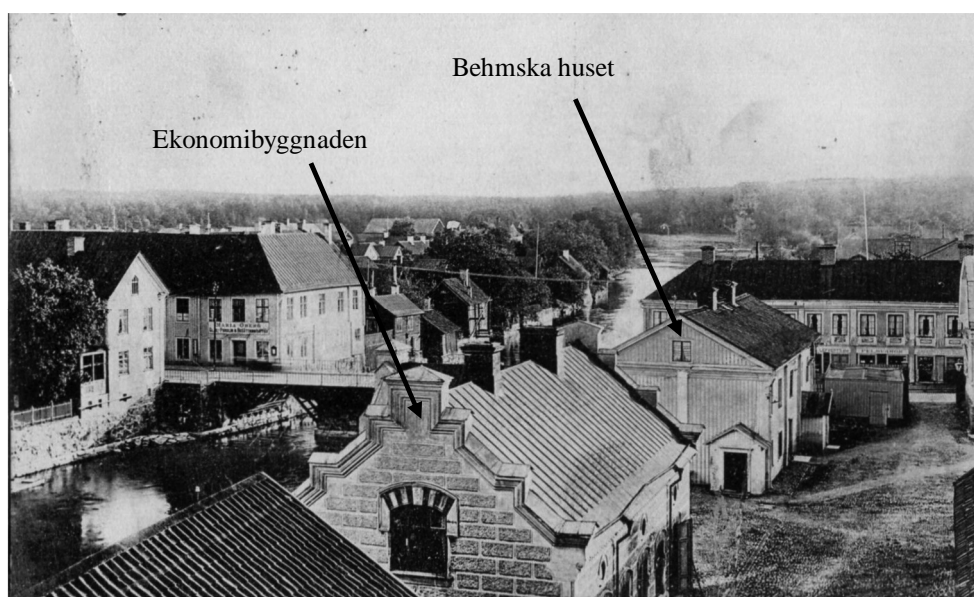
Plåttak kräver ett periodiskt underhåll och ommålning bör ske med täta intervall vilket skyddar ytorna och lönar sig på lång sikt. Intervallerna beror på färgtyp men ca vart 5:e år kan ett linoljefärgsmålat tak behöva borstas, tvättas och målas en gång. Mer grundligt arbete kan behövas vart 8:e–10:e år. Tegelpannor har mycket längre livslängd än underkonstruktionen av läkt och takpapp. Ett periodiskt underhåll med kontroll och ev. byte av underlagspapp och läkt kan behövas ungefär vart 25:e år. Underhåll och målning av plåtdetaljer på tak och takavvattning kan behövas vart 8:e–10:e år.

Löpande översyn och ommålning av träfasader görs ungefär vart 15:e år men fasader mot söder kan behöva tätare översyn. Fönster och dörrar målas om ungefär vart 10:e år men även där har väderstrecket betydelse. Löpande underhållsåtgärder på stommen skall inte vara nödvändiga i detta fall. Omfogning av grunder kan behöva göras ca vart 15:e år. Det är svårt att ange något generellt intervall för löpande underhåll av putsade fasader. En putsad fasad kan klara sig många år utan underhållsåtgärder. En blekt och väderbiten fasad avfärgas på nytt vid behov och intervallet beror på putstyp och färgtyp. Putser och färgtyper med cementinblandning kan återkommande behöva tvättas ren från ev. algpåväxt. Det är viktigt att tänka på att målning med linolja ska utföras under perioden vår – sommar och att putsarbeten med kalkbruk inte bör göras då dyngstemperaturen understiger 5 grader.

Historik

Kvarteret Kungsgården har fått sitt namn efter den kungsgård, som anlades i Arboga vid 1500-talets mitt, och som bl a fungerade som residens och avelsgård. År 1634 hade hela det nuvarande kvarteret Kungsgården jämte residenset, på nuvarande rådhusomten, överlåtits åt Arboga stad. Eftersom staden underlät att bebygga kv. Kungsgården, vilket vid denna tid utgjordes av ett till residenset hörande trädgårdsområde, kom kvarteret genom ett kungligt beslut att överföras i enskild ägo. Från slutet av 1600-talet och framåt tillhörde fastigheterna i kvarteret olika näringsidkare i staden. Genom rivning av äldre träbebyggelse, som ersatts av byggnader, vilka svarade mot nya verksamheter och behov, har kvarteret ändrats framför allt under 1800-talets andra hälft.² Bebyggelsen inom kvarteret är fördelad på två fastigheter, Kungsgården 3 och 5.

För ytterligare historik se byggnadsbeskrivningarna nedan, där finns årtal för förändringar av aktuella byggnader upptaget. Innan nuvarande ägare köpte fastigheten Kungsgården 5, år 1984, fanns bara kallvatten och torrtoaletter, eftersom byggnaderna låg lågt i förhållande till stadens avloppsnet. Lägenheterna värmdes med direktverkande el och kaminer. En varsam ombyggnad pågick mellan åren 1984-86 exteriört och interiört. Det som var funktionsdugligt behölls och uttjänta delar ersattes enligt det äldre utförandet. Interiört behölls funktions- och rumsindelning från 1940-talet men lägenheternas kök och badrum moderniserades.

Vykort från år 1930. Arboga museums arkiv.

² Historik ur *Byggnadsminnesförklaring av fastigheterna Kungsgården 3 och 5, Arboga*. Beslut daterat 1988-03-16, Dnr 11.392-2-88. Västmanlands läns museums arkiv.

Byggnadsbeskrivning Behmska huset

Datering och årtal för förändringar

Före 1839, enligt brandförsäkringshandlingar. Huset har tidigare varit tillbyggt med ett mälthus vid östra gaveln men det brann ned 1874. Efter branden genomfördes ombyggnad och modernisering av Behmska huset och interiören förändrades. Kring 1940 inreds lägenheter med enkla kök och badrum, dock ej WC, torrtoaletterna finns kvar in på 1980-talet. Balkongen tillkom troligen kring 1900-talets mitt. Under åren 1984-86 genomfördes renovering och modernisering exteriört och interiört.

Funktion historiskt

Bostadshus. Huset fungerade på 1860-talet som kombinerat bostadshus och läkarmottagning för doktor Carl Wettergren.

Nuvarande funktion

Bostadshus. Byggnaden inrymmer två lägenheter.

Antal våningar

Två våningar och delvis inredd vind.

Stomme

Liggtimmer med utknutar. Stående timmer i gavelrösten.

Grund

Krypgrund. Hörnstenar under knutkedjorna, mellan hörnstenarna har huggen sten staplats och fogats först med kalkbruk sedan har lagningar med cementbruk utförts. Längs med större delen av norra fasaden har cement gjutits mot stengrunden. Grunden luftas genom ventiler av gjutjärn. I grundmuren mot Kapellgatan och Lastbron är stora dragstag och kramlor synliga.

Fasadmaterial

Norra fasaden har panel av liggande dubbelfasspont under bottenvåningens fönsterbröstning. Övre delen av fasaden har en äldre typ av lockpanel med handhyvlade brädor i fallande bredder fästa med smidd spik. Västra gaveln och södra fasaden har locklistpanel av handhyvlade kilsågade brädor fästa med smidd spik. Locklisterna har fasade kanter och varierar i bredd. Östra gaveln har locklistpanel av maskinhyvlat virke. Locklisterna har fasade kanter.

Under långfasadernas takfot sitter ett dekorativt, kraftigt utkragande listverk som löper runt om byggnaden och bildar vägglist till gavelröset. Knutarna är inklädda med hyvlade, vitmålade brädor. Sentida lagningar i knutlådor har gjorts med virke av smalare dimension jämfört med den ursprungliga.

Färgtyp och fasadkulör	Linoljefärg. Blekgula fasader med vita snickerier och gröna fönsterbågar och dörrblad. Byggnaden har troligen haft nuvarande kulör sedan 1940-talet. Fasaderna målades senast vid renoveringen 1985-86 och är en hemmablandning troligen bestående av vitt, engelskt rött, ockragult och grön umbra ³ , ungefärligt lik NCS S1010-Y30R. Fler färgskikt med olika kulörer finns under den nuvarande. Några av dessa dokumenterades och första färgskiktet är en blå-grön-grå lik S3010-B70G, därefter har fasaderna haft en brunbeige färg ungefärligt lik S4020-Y10R. Mellan det bruna skiktet och dagens färg finns flera skikt av liknande blekgula kulörer varav den närmst under nuvarande kulör liknar S1020-Y20R och S1515-Y20R.
Förstugor	Byggnaden har två förstugor, en på östra gaveln och en på norra fasaden. Östra förstugans fasader är klädda med pärlspont och den norra med locklistpanel med rundade lock. Över dörrarna finns en utkragande vattlist av trä. De står på gjutna cementgrunder. Framför den norra ligger en stor kalkstensskiva och framför den östra ligger en trappsten av granit. Förstugorna har plåttäckta och svartmålade sadeltak med kontursågade taktassar. Förstugan mot norr har en äldre skivtäckning av järnplåt med enkelfals. Förstugan mot öster är belagt med svart, fabrikslackerad, bandtäckt plåt.
Taktyp och taktäckning	Sadeltak på takstolar. Undertaket är ett locktak av ramsågade brädor belagt med masonit. Undertaket är delvis isolerat och inbyggt. Yttertaket är enkupigt lertegel och nockpannor. Vattlister av svartmålad plåt. Inklätt takutsprång.
Takavvattning	Byggnadens takavvattning består av vita hängrännor och stuprör med rundade vinklar.
Skorstenar, takventilation och takfönster	Två skorstenar, en ventilationshuv och ett ventilationsrör är placerade vid nocken. Två ventilationshuvor och ett takfönster finns på norra takfallet. Samtliga är inklädda i svartmålad plåt.
Fönster	I bottenvåningen och på gavelröstena sitter tvåluftsfönster med två rutor per båge. Två lufter med tre rutor per båge i övervåningen. Flertalet bågar är kopplade och har floatglas. Hörnjärnen utgörs till övervägande del av en typ som var i produktion mellan 1897-1960. ⁴ Ett fönster i bottenvåningen på västra gaveln samt ev. vindsfönstret har originalbågar och glas. Dessa utgörs av enkelbågar och fönstret på västra gaveln har munblåst glas samt vinkelgångjärn från 1800-talets första hälft. Linoljekitt och modernt silkonkitt förekommer. Fönsterbågarna är gröna och färgen liknar S5020-G10Y och S6020-G10Y. Bottenvåningens fönster har en överliggande vattlist av plåt, samtliga fönster har fönsterbleck av målad plåt. Övervåningens fönsterfoder är infällda i panelen medan nedervåningens är utanpåliggande. Takfönster av gjutjärn med två rutor av armerat glas.

³ Muntlig uppgift Yvonne Axelsson 2011-05-11.

⁴ Eskilstuna kulturbeslag, <http://www.kulturbeslag.se/produkter/index.htm>

Dörrar	Byggnaden har tre entréer, en på östra fasaden och två på norra. På östra fasaden finns en pardörr tillverkad på 1980-talet, efter äldre utseende, där övre spegeln i vardera dörrblad glasats. Mot norr, i husets mittaxel, finns en äldre pardörr där övre spegeln i vardera dörrblad spröjsats och glasats med två rutor. Väster om pardörren finns en entré med en enkeldörr där övre spegeln spröjsats och glasats med fyra rutor. Balkongdörren är en pardörr med tre spröjsade rutor i vardera dörrblad. Dörrarna är gröna och färgen liknar S5020-G10Y och S6020-G10Y.
Balkong	På norra fasaden finns en balkong med räcke och konsoler av vitmålat smide. Golvet på balkongen är täckt med trätrall i tryckimpregnerat virke och under den finns ett äldre, ytligt tätskikt, troligen asfalt. En dropplista av falsad plåt löper runt balkongplattan. Plattan har en vitmålad fodring av spontade brädor på undersidan.
Interiör	Vårdplanen omfattar ej interiörer eftersom dessa inte ingår i byggnadsminnesförklaringen.

Beskrivning av skador och åtgärdsförslag – Behmska huset

Stomme	Stommen var inte besiktningsbar. Sättningar är synliga vid mellanväggens knutkedja i västra gaveln och södra fasaden. Dessa sättningar finns dock omnämnda vid en inventering som genomfördes 1976 ⁵ och är troligen äldre, avstannade sättningar. Fastighetsägare och hyresgäster har uppmärksammat att pågående rörelser finns i byggnaden. Sprickbildningar är synliga i interiöra ytskikt så som väggar och pappspända tak. Nya sprickor har uppkommit under de senaste åren och äldre lagade sprickor har spruckit upp igen. Väggarna är uppbyggda på följande sätt: på timmerstommen har vassmattor fästs och dessa är putsade, både lerklining och kalkputs förekommer, och sedan tapetserade. Sprickor fotodokumenterades vid byggnadsundersökningen 2011, förvaras på Västmanlands läns museum.
<i>Åtgärdsförslag</i>	För att utreda om pågående rörelser innebär en risk för byggnaden krävs specialistkompetens och vidare detaljprojektering av en oberoende byggnadsingenjör med goda kunskaper om mätning av rörelser i byggnader.
<i>Prioritet</i>	I-II
<i>Löpande underhåll</i>	Ej aktuellt
Grund	Till följd av tjälhävning och marksättningar finns sprickor i fogarna mellan grundstenar på västra och södra sidan. Fogen har lossat på en del ställen. Marknivån är hög på östra och norra sidan. Hög växtlighet finns intill byggnaden, framför allt framför västra delen av norra fasaden och utmed västra gaveln.

⁵ Kungsgården – ett kvarter i Arboga, Västmanlands läns museums arkiv.

<i>Åtgärdsförslag</i>	Röj undan den växtlighet som växer intill grund och husvägg, vilken hindrar upptorkning vid fuktigt väder. Foga sprickor i grunden med hydrauliskt kalkbruk.
<i>Prioritet</i>	III
<i>Löpande underhåll</i>	Röj växtlighet en gång per år, förslagsvis på hösten. Underhåll av grundens murverk och fogar ca vart 15:e år.
Fasad	Färg flagnar. Fåtal lösa locklister finns på södra fasaden.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Fäst löst sittande locklister. Skrapa löst sittande färg. Måla med linoljefärg i kulör lika befintlig, ungefärligt lik NCS S1010-Y30R. Eftersom fasaderna målats många gånger tidigare och flera färgskikt sitter kvar är viktigt att använda en linoljefärg som inte innehåller fyllnadsmedel som gör den tjock.
<i>Prioritet</i>	II
<i>Löpande underhåll</i>	Nedsmutsad fasad kan tvättas. Ommålning kan behövas ca vart 15:e år. Söderfasaden är den mest utsatta och kan behöva målas om oftare än övriga.
Förstugor	Färgen på förstugornas takplåt flagnar, främst förstugan mot öster, med den fabriksmålade plåten, där södra takfallet flagnat upp.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Plåttaken underhållsmålas, eventuellt ommålas fabriksmålade plåt. En oberoende plåtkonsult/projekterande plåtspecialist bör kontaktas för färganalys och detaljerat åtgärdsförslag.
<i>Prioritet</i>	II
<i>Löpande underhåll</i>	Ommålning av plåttak bör ske med täta intervall vilket skyddar ytorna och lönar sig på lång sikt. Intervallerna beror på färgtyp men vart 5:e år kan ett linoljefärgsmålat tak behöva borstas, tvättas och målas en gång. Mer grundligt arbete kan behövas vart 8:e–10:e år. Ommålning av fasader kan behövas ca vart 15:e år.
Tak	Fåtal pannor ligger snett och ur läge. Någon eller några tegelpannor är trasiga, tegelflisor är synliga vid takfönstret. Taket lades senast om kring 1985 och underlagspappen kan behöva bytas.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Byt ut trasiga pannor och justera de som hamnat ur läge. Underlagspappen bör undersökas noggrant från ovansidan.
<i>Prioritet</i>	I
<i>Löpande underhåll</i>	Översyn av takpannors läge behövs regelbundet, gärna en gång per år. Periodiskt underhåll vart 25:e år med kontroll och ev. byte av underlagspapp och läkt.

Takavvattning	Färg ställvis avflagnad.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Bättringsmål i kulör lika fasadfärg.
<i>Prioritet</i>	III
<i>Löpande underhåll</i>	Översyn och rens i hängrännor och stuprör en gång per år. Underhåll och målning av plåt vart 8:e–10:e år.
Skorstenar, takventilation och takfönster	Taket har endast besiktigats okulärt från marken. Färglagret ser tunt ut och plåten uppvisar begynnande rostangrepp.
<i>Åtgärdsförslag</i>	En oberoende plåtkonsult bör konsulteras för en noggrann bedömning av rostangreppen. Om möjligt; skrapa, stålborsta och måla med svart linoljefärg. Vid ett eventuellt byte av plåt skall plåtarbetet utföras på ett för byggnadens ålder tidstypiskt sätt.
<i>Prioritet</i>	II
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll och målning av plåt görs ca vart 8:e–10:e år.
Fönster	Färgen på bågarna flagnar på flertal ställen och kitt har lossat. Begynnande rostangrepp förekommer på hörnjärn. Vid sentida omkittning har kittet inte målats. Flertalet fönster i övervåningen skjuter ut i överkanten från karmen i stängt läge.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Löst sittande kitt tas bort och fönster kittkompletteras med linoljekitt. Eventuellt kan en del fönsterglas behöva tas ur och sättas om i nytt tryckkitt. Löst sittande färg skrapas bort, det är inte nödvändigt att skrapa bågarna trärena. Målning utförs med grön linoljefärg enligt befintlig kulör, även kittfalsen bör målas. Kulören liknar S5020-G10Y och S6020-G10Y, färgprov kan behövas, alternativt görs uppstrykningsprover. Även fönster i balkongdörr är i behov av kittkomplettering och målning. Fönsterbågarnas gångjärn. Fönsterlås och hakar ses över och justeras för fullgod tätning mot karmen.
<i>Prioritet</i>	I
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll och målning vart 10:e år. Fönster på söderfasad kan behöva ommålning oftare.
Dörrar	Pardörren på norra fasaden har skeva dörrblad, de har slagit sig. Dörren går inte att stänga ordentligt och otätheten skapar framför allt problem om vintern.
<i>Åtgärdsförslag</i>	I första hand bör en justering av gångjärnen prövas, viss skevhet kan på så vis kompenseras. Räcker inte det kan karmen lossas och monteras tillbaka på sådant sätt att den kompenserar skevheten. Om dessa metoder inte löser problemet kan man ta isär dörrrens delar och fästa ihop dem på nytt.

<i>Åtgärdsförslag forts.</i>	En mer radikal lösning är att såga spår i dörrbladens ramverk och slå in kilar för att rikta ramen. Denna metod innebär ganska stor åverkan och lämnar märken som med tiden kan bli framträdande. Konsultera snickare med god kunskap om traditionella material och byggnadstekniker för förslag på lämplig åtgärd.
<i>Prioritet</i>	II
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll och målning vart 10:e år.
Balkong	De tre yttersta brädorna på balkongplattans undersida är missfärgade av fukt, i övrigt flagnar färgen upp. Tätskiktet, under nuvarande trätrall, är uttjänt och släpper genom fukt vid räcket infästning i balkongplattan. Räcket, dropplisten, samt vinkeljärn och konsoler på undersidan är rostiga.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Undersök balkonggolvet under trätrallen. Troligen behövs ett nytt tätskikt. Räcket, dropplisten, vinkeljärn och konsoler skrapas, stålborstas, rostskyddsbehandlas och målas med vit linoljefärg. Missfärgade brädor på undersidan kontrolleras. Om de är fuktskadade byts de ut till hyvlade brädor enligt lika dimension. Är de inte skadade skrapas och målningsbehandlas de tillsammans med övriga brädor, vit linoljefärg bör användas.
<i>Prioritet</i>	II
<i>Löpande underhåll</i>	Målningsarbeten ca vart 10:e år.

Sammanfattning av prioriteringar – Behmska huset

Prioritet I	Stomme Tak Fönster
Prioritet II	Fasad Förstugor - tak Dörrar Balkong Skostenar, takventilation – plåtinklädning
Prioritet III	Grund Takavvattning

Fotodokumentation – Behmska huset

Vlm_kmvLS-1417

Växtlighet in på husfasaden.

Vlm_kmvLS-1447

Kramla i grundmuren, sydvästra hörnet.

Vlm_kmvLS-1461

Mellan stenar i grundmuren har murbruk lossat, södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1467

Flagnad färg och skadad locklist, södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1473

Avflagnad färg på östra förstugan.

Vlm_kmvLS-1490

Södra takfallet, pilen markerar panna ur läge.

Vlm_kmvLS-1401

Norra takfallet, pilarna markerar en panna ur läge och lösa tegelflisor.

Vlm_kmvLS-1482

Skorstenar och takoventilation, plåt i behov av underhållsmålning.

Vlm_kmvLS-1441

Vlm_kmvLS-1695

Fönster i behov av renovering på nedre våningen, västra och södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1457

Närbild på fönster i behov av renovering, västra fasaden.

Vlm_kmvLS-1670
Pardörr på norra fasaden.

Vlm_kmvLS-1671
Dörrblad har slagit sig.

Vlm_kmvLS-1672

Otätthet

Vlm_kmvLS-1435

Balkong med missfärgad undersida och rostangripet smide.

Vlm_kmvLS-1657

Räckets infästning i balkongen och uttjänt tätskikt.

Byggnadsbeskrivning ”Ekonomibyggnaden”

Datering och årtal för förändringar

1892

Kring 1940 moderniserades byggnadens bostadsutrymmen. Huset byggdes med trappade gavlar, gavlarnas utformning förenklades vid en ombyggnad som troligen gjordes under 1950 eller 60-talet.⁶ Under åren 1984-86 genomfördes renovering och modernisering exteriört och interiört.

Funktion historiskt

Ekonomibyggnad. I bottenvåningen fanns snickarutrymme, bagar- och tvättstuga. I övervåningen fanns tre små arbetarbostäder och förrådsutrymmen.

Nuvarande funktion

Bostadshus, tvättstuga. Byggnaden inrymmer två lägenheter.

Antal våningar

En och en halv våning

Stomme

Murad tegelstomme, ca 0,45 m tjock.

Grund

Krypgrund. Murad av natursten huggen i regelbundna delar. Rundfog av cementbruk mellan stenarna. Mot södra sidan är grunden murad i elva skift och mot norr i tre skift. Mot söder, vid vardera sida om risaliten, skjuter första till åttonde skiftet ut och är murade i liv med grunden under risaliten. Kanten som bildas på åttonde skiftets överkant, från risaliten mot byggnadens hörn, är struken med cementbruk för att förhindra vatteninträngning. Grunden luftas genom ventiler av gjutjärn.

Fasadmaterial

Slätputs och spritputs i kvadermönster, kalkputs. Fasaden putsades senast om vid renoveringen på 1980-talet. Vägglisten har en svart plåtbeslagning, som även utgör fönsterbleck under fönstren.

Färgtyp och fasadkulör

KC-färg. Rosa-orange NCS-kulör S2030-Y40R. Fasaderna är färgsatta enligt en färganalys gjord på ett prov taget från fönsteröverstycken vid renoveringen på 1980-talet. Fasaderna var tidigare avfärgade helt i gråvit. Putsbortfall visar att delar av fasadernas ursprungliga kulör, under den gråvita, bl a finns en ljus gul kulör. Äldre vykort visar att fönsteröverstycken växelvis var avfärgade i den kulör som hela fasaderna numer är avfärgade med.

⁶ Arboga museums vykortsamling samt muntlig uppgift Yvonne Axelsson 2011-05-11.

Taktyp och taktäckning	Sadeltak på takstolar. Undertaket är en glespanel av brädor belagt med takpapp. Fabrikslackerad plåt i skivtäckning, lades 1985.
Takavvattning	Plåttakets fotränna leder regnvatten till stuprör som är målade i likadan kulör som fasadfärgen. Stuprören mot söder har skarpa vinklar och mot norr rundade.
Skorstenar, takventilation och takfönster	Två plåtinklädda skorstenar är placerade vid nocken, en plåtinklädd ventilationshuv och en inspektionslucka finns på norra takfallet strax nedanför nocken. Ett takfönster finns på norra takfallet.
Fönster	Korspostfönster med välvd form upptill. Flertalet är fyrluftsfönster med en ruta per båge. Ett större sexluftsfönster och två mindre tvåluftsfönster finns också. Över norra fasadens tre dörrar sitter även små runda fönster. Bågarna är enkelfönster med löstagbara innanfönster. Ytterbågar är målade i engelskt rött med kulör som överensstämmer med NCS S5040-Y80R. Linoljekitt och modernt silkonkitt förekommer. Fönsterbleck av svartmålad plåt. Senast fönstren åtgärdades var 1984-85 då även en del fönster nytillverkades. Fönsterfärgen överensstämmer med den tidigare färgen. Takfönstret har en ruta.
Dörrar	Tre pardörrar, med välvd form upptill, finns på norra fasaden. Dörrarna är målade i engelskt rött, kulör NCS S5040-Y80R. Den östra dörren används inte.
Trappor	Framför dörrarna finns stentrappor. Nedre plansteget är av granit och övre steget av kalksten. Under övre plansteget finns ett bärande tegelmurat fundament. Mellan planstegen, i liv med övre plansteget, har ett skikt av cementbaserat bruk strukits som ett slags sättsteg.
Interiör	Vårdplanen omfattar ej interiörer eftersom dessa inte ingår i byggnadsminnesförklaringen.

Beskrivning av skador och åtgärdsförslag – ”Ekonomibyggnaden”

Stomme	Där putsbortfall förekommer finns enstaka bortfall av murbruk i fogar. Fastighetsägare och hyresgäster har uppmärksammat att pågående rörelser finns i byggnaden. Sprickbildningar är synliga i interiöra ytskikt så som väggar och tak. Nya sprickor har uppkommit under de senaste åren och äldre lagade sprickor har spruckit upp igen. Sprickbildningar fotodokumenterades vid byggnadsundersökningen 2011 och finns tillgängliga på Västmanlands läns museum.
Åtgärdsförslag	Omfogning i stommen där så behövs.

<i>Åtgärdsförslag forts.</i>	För att utreda om pågående rörelser innebär en risk för byggnaden krävs specialistkompetens och vidare detaljprojektering av en oberoende byggnadsingenjör med goda kunskaper om rörelser i byggnader.
<i>Prioritet</i>	I
<i>Löpande underhåll</i>	Ej aktuellt
Grund	<p>Cementbruket, på kanten, på södra sidans grund har spruckit och delvis fallit bort. Det har strukits på plant, i 90° från väggen, vilket inte ger tillräckligt fall för avrinnande regn- och smältvatten. På flertal ställen, men framför allt på södra fasaden, behövs omfogning. Sten saknas i grunden på södra sidan.</p> <p>Vid besiktning av krypgrunden från insidan, genom besiktningsslucka i golvet i lägenheten, observerades en hel del byggskräp, som träbitar, sågspån, stycken av mineralull och bitar av kalkbruk mm, på marken under bjälklaget. Byggskräpet innebär en ökad risk för mikrobiella angrepp (mögel och svamp) vid förändringar i luftfuktighet och temperatur.</p>
<i>Åtgärdsförslag</i>	<p>Grunden är i behov av omfogning på flera ställen, lagning av sprickor och komplettering med sten. Verktyg för rundfog skall användas vid omfogning. Kanten på södra sidan stryks med cementhaltigt bruk och med högre lutning än befintlig. Ett KC-bruk kan användas både till omfogning och till kanten. KC-bruket kan ta upp rörelser bättre än ett rent cementbruk.</p> <p>Det är viktigt att avlägsna allt organiskt material i krypgrunden.</p>
<i>Prioritet</i>	I-II
<i>Löpande underhåll</i>	Röj växtlighet en gång per år, förslagsvis på hösten. Underhåll av grundens murverk och fogar ca vart 15:e år.
Fasad	<p>Sprickor, putsbortfall och bom förekommer på samtliga fasader. Putsen är delvis i mycket dåligt skick och faller av i stora sjok. Skadesituationen är som störst på gavlarna och södra fasaden.</p> <p>Pustskiktet som slogs på vid 1980-talets renovering ligger ställvis i tjocka lager över listverkens profilering (se fotodokumentation nedan). Troligen utfördes inte listdragningen på traditionellt sätt.</p> <p>KC-färg är en tät färg som hindrar fuktvandringen och kan orsaka fuktskador och saltsprängningar i bakomliggande kalkputs vilken mjuknar och släpper från underlaget.</p>

<i>Åtgärdsförslag</i>	<p>En oberoende konsult med inriktning på puts bör detaljprojektera vad som kan vara orsaken till skadorna, dess omfattning samt förslag på åtgärdens omfattning och färgtyp för avfärgning. Färgskiktet kan ev. behöva tas bort och fasaderna avfärgas på nytt med kalkfärg. En ev. återgång till ursprungliga färgsättningen kan övervägas, bör i så fall föregås av en noggrann färganalys.</p> <p>Vid putslagningar bör löst sittande puts avlägsnas. Bomputsen behöver inte direkt utgöra någon risk för vidare bortfall, men specialistkompetens bör konsulteras.</p> <p>Avlägsnande av löst kalkbruk i samband med lagningar bör genomföras försiktigt och inte knackas ned utan sågas med kapskiva.</p>
<i>Prioritet</i>	I
<i>Löpande underhåll</i>	<p>Det är svårt att ange något generellt intervall för löpande underhåll av putsade fasader. Den puts som finns på huset idag är i behov av omfattande åtgärder pga skador, bl a orsakade av felaktig färgtyp, men är sig inte behov av underhåll. En putsad fasad kan klara sig många år utan underhållsåtgärder. En blekt och väderbiten fasad avfärgas på nytt vid behov och intervallet beror på putstyp och färgtyp. Putser och färgtyper med cementinblandning kan behöva tvättas ren från ev. algpåväxt. Ommålning av fasader kan behövas ca vart 15:e år.</p>
Tak	<p>Den fabrikslackerade plåtens färg flagnar. På södra takfallet har all färg flagnat bort.</p>
<i>Åtgärdsförslag</i>	<p>Plåttaket underhållsmålas respektive ommålas, eller ommålas helt. En oberoende plåtkonsult/projekterande plåtspecialist bör kontaktas för färganalys och detaljerat åtgärdsförslag</p>
<i>Prioritet</i>	I
<i>Löpande underhåll</i>	<p>Ommålning av plåttak bör ske med täta intervall vilket skyddar ytorna och lönar sig på lång sikt. Intervallerna beror på färgtyp men vart 5:e år kan ett linoljefärgsmålat tak behöva borstas, tvättas och målas en gång. Mer grundligt arbete kan behövas vart 8:e–10:e år. Ommålning av fasader kan behövas ca vart 15:e år.</p>
Takavvattning	<p>Stupröret väster om risaliten på söderfasaden – skarv i stupröret har glidit isär och infästningen i fasaden har släppt på två ställen. Färg ställvis avflagnad.</p>
<i>Åtgärdsförslag</i>	<p>Skarven som glidit isär är troligen orsakad av att infästningarna släppt. Infästningarna i fasaden görs med rörsvep för sten- och tegelhus. Bättringsmåla i kulör lika fasadfärg.</p>
<i>Prioritet</i>	I respektive III (ommalning)
<i>Löpande underhåll</i>	<p>Översyn och rens i hängrännor och stuprör en gång per år. Underhåll och målning av plåt vart 8:e–10:e år.</p>

Skorstenar	Interiört tränger vatten in och rinner utmed murstocken på övre våningen.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Skorstenar och murstock bör besiktigas av oberoende specialist angående orsaken till vatteninträngningen. Ev. bör plåthuv monteras på skorstenen.
<i>Prioritet</i>	I
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll och målning av plåt vart 8:e–10:e år.
Fönster	En ruta på södra fasadens övervåning är sprucken. I övrigt förekommer kittbortfall och flagnande färg. Fönstren på östra gaveln är i sämst skick. Vid sentida omkittning har kittet inte målats.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Byt ut sprucken glasruta, ersätt rutan med glas lika befintliga rutor, troligen floatglas. Kitta med linoljekitt och måla kittfalsen. Övriga fönster ses över och kittkompletteras med linoljekitt. Löst sittande färg skrapas bort, det är inte nödvändigt att skrapa bågarna träerna. Målning utförs med linoljefärg i engelskt rött som överensstämmer med den befintliga, NCS S5040-Y80R. Även kittfalsen bör målas.
<i>Prioritet</i>	I-II
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll och målning vart 10:e år. Fönster på söderfasad kan behöva ommålning oftare.
Dörrar	Dörrarna går inte att stänga ordentligt och otätheten skapar framför allt problem om vintern. Dörrblad har slagit sig och i en av dörrarna skjuter båda dörrbladen ut i överkant. Dörrkarmen till tvättstugan saknar understycke vilket kan påverka stabiliteten.
<i>Åtgärdsförslag</i>	I första hand bör en justering av gångjärnen prövas, viss skevhet kan på så vis kompenseras. Räcker inte det kan karmen lossas och monteras tillbaka på sådant sätt att den kompenserar skevheten. Om dessa metoder inte löser problemet kan man ta isär dörrrens delar och fästa ihop dem på nytt. En mer radikal lösning är att såga spår i dörrbladens ramverk och slå in kilar för att rikta ramen. Denna metod innebär ganska stor åverkan och lämnar märken som med tiden kan bli framträdande. Konsultera snickare med god kunskap om traditionella material och byggnadstekniker för förslag på lämplig åtgärd.
<i>Prioritet</i>	II
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll och målning vart 10:e år.

Trappor	Plansteg av kalksten vittrar på grund av utsatt läge. En kalksten är sprucken. Mellan de två trappstegen har cementbruket delvis eller helt lossat. Skador kan förekomma på de underliggande murade fundamenten vilket kan göra att övre planstegen inte ligger stabilt.
<i>Åtgärdsförslag</i>	Underliggande murade fundament bör undersökas noga. Cementbruket bör knackas bort och ersättas med hydrauliskt kalkbruk. Lösa kalkstensdelar kan limmas på plats och lagas med stenlagningsbruk. Hur länge det håller beror på hur ofta trappan används. Stenen kan ev. slipas ned så att en ny slityta erhålls. Den spruckna kalkstenen kan flyttas och byta plats med den kalkstenen som ligger framför östra ingången (som inte används). Annars kan man lyfta delarna och göra underlaget stabilt (om det inte redan är det?) sedan lägga delarna i hydrauliskt kalkbruk. Om trappsteget ligger stabilt borde det sedan räcka med hydrauliskt kalkbruksfog i sprickan mellan delarna. En annan ide är att låta tillverka ett ny tunnare sten som underlag och lägga den spruckna originalstenen över i bruk och sedan foga sprickan. Ytterligare ett alternativ kan vara att byta ut skadad sten till ny lika befintlig.
<i>Prioritet</i>	III
<i>Löpande underhåll</i>	Underhåll av trappornas murade delar ca vart 15:e år.

Sammanfattning av prioriteringar – ”Ekonomibyggnaden”

Prioritet I	Stomme Grund Fasad Tak Skorstenar Takavvattning Fönster
Prioritet II	Grund Fönster Dörrar
Prioritet III	Trappor

Fotodokumentation – ”Ekonomibyggnaden”

Vlm_kmvLS-1566

Skador i västra fasaden, omfogning behövs bl a.

Vlm_kmvLS-1501

Pilarna visar på bortfall av fog, sten och pilen till höger visar på en ev. spricka som fortsätter ned genom murverket åt vänster.

Vlm_kmvLS-1631

Pilen visar cementstrukna kanten på södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1688

Pilarna visar rester efter byggskräp i kryppgrunden.

Vlm_kmvLS-1684

Pilarna visar rester efter byggskräp i kryppgrunden.

Vlm_kmvLS-1522

Puttskada, södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1611

Putsskada, östra fasaden.

Vlm_kmvLS-1568

Putsskada som visar äldre och yngre skikt. Den äldre blekgula putsens listdragning har skarpa vinklar medan det yngsta skiktet ligger i ett tjockt och klumpigt lager.

Vlm_kmvLS-1566

Putsskador där de äldre färgskikten framträder.

Del av vykort från år 1905, där byggnadens äldre färgsättning visas. Arboga museums arkiv.

Vlm_kmvLS-1492

All färg har flagnat från södra takfallet.

Vlm_kmvLS-1510

Vlm_kmvLS-1511

Stuprörets infästning i fasaden har släppt och skarv i stupröret har glidit isär, södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1539
Sprucken ruta, södra fasaden.

Vlm_kmvLS-1630
Kittbortfall, flagnande färg och hörnjärn i behov av översyn.

Vlm_kmvLS-1595
Skevt och otät dörr.

Vlm_kmvLS-1605
Karmen saknar understycke.

Vlm_kmvLS-1587

Trappsten framför tvättstugan. Kalkstenen vittrar och bitar faller av. Andra bilden visar sprucken kalksten och skadat fundament under stenen, framför mittersta dörren.

Vlm_kmvLS-1594

Gården

Gårdsplan

Gårdsrummet har en kullerstenbeläggning av borgmästarsten.

Anmärkning

Under årens lopp har ett lager grus ansamlats på gårdsplanen mellan de två fastigheterna inom kvarteret vilket medfört att kvarvarande stenbeläggning inte längre syns. Enligt uppgift från fastighetsägaren är underlaget i dåligt skick till följd av tidigare markarbeten. Den gamla stenläggningen är till stor del borta. En del sten finns sparad och undanlagd men räcker inte till för att komplettera all sten som tagits bort under åren.

Åtgärdsförslag

Gårdsplanen sopas från grus, stenläggning kompletteras med sten lika befintlig.

Prioritet

III

Löpande underhåll

Uppskattningsvis vart 10–20:e år.

Staket

Ett enkelt spjälstaket mot ån finns mellan Behmska huset och ekonomibyggnaden. Det tillkom på 1960-talet. Det är målat i en ljus grå alternativt bruten vit oljefärg.

Mot gården uppfördes ett spjälstaket kring 1985-86. Spjälorna är dekorativt utsågade och det äldre staketet som finns vid soprummet utgjorde mönsterförlaga. Det är målat i en ljus grågrön oljefärg.

Skador

Rötskadade delar har observerats i staketet mot ån.

Åtgärdsförslag

Översyn av båda staketen som helhet behövs. Byt skadade delar till lika befintligt, hyvlat virke ersätts med hyvlat. Underhållsmåla.

Prioritet

III

Löpande underhåll

Ommålning och underhåll ca vart 10:e år.

Fotodokumentation Gården

Vlm_kmøLS-1636
Infart och övergrusad gårdsplan.

Vlm_kmøLS-1632
Övergrusad gårdsplan.

Vlm_kmøLS-1634
Staket och grind in till innergården öster om Behmska huset.

Vlm_kmøLS-1640

Vlm_kmøLS-1642

Vlm_kmøLS-1631

Bilderna visar innergården mellan Behmska huset och f.d. ekonomibyggnaden samt staket med rötskadad del.

Uppmätningssritningar

FASAD MOT SÖDER

FASAD MOT ÖSTER

FASAD MOT NÖR

FASAD MOT VÄSTER

± 30°

BYGGNADSHÄMNDEN
ARBOGA
nr. 84. 12. 21
Dnr.....

KV. KINGSGÅRDEN 5 - ARBOGA
BEHMSKA HUSET

• FASADER
• SEKTION
• SKALA 1:100
ARBOGA 12/11 1984
Yvonne Axelsson

132956

FASAD MOT VÄSTER

FASAD MOT NÖR

FASAD MOT SÖDER

± 41°

SEKTION

ÖVERVÅNINGEN:
• 3 RUM & KÖKVER = 76 m²

15,20 M
15,20 M

ROTTENVÅNINGEN:
• 2 RUM & KÖK = 57 m²
• GEMENSAM TRÄTTSTUGA ~ 19 m²
• VERKSTAD FÖR FASTIGHETSKÖTSEL = 11 m²

Tillhör bygglov meddelat den 1985. 08. 15
Avvikelse från denna ritning för ej vidtagas utan Byggnadsnämndens godkännande.
På Byggnadsnämndens vägnar:
Arboga

BYGGNADSHÄMNDEN
ARBOGA
nr. 85. 08. 15
Dnr.....

850810 EBN KONV. 3 VÅN. (BEHNSKA TRÄTTSTUGA) Yvonne Axelsson
KV. KINGSGÅRDEN 5 - ARBOGA
EKONOMIBYGGNADEN ~ 15

• PLANLÖSNINGAR
• FASADER
• SEKTION
• SKALA 1:100
ARBOGA 20/10 1984
Yvonne Axelsson

Besiktningssformulär

År _____

Behmska huset	Befintlig status	Åtgärdsförslag
Stomme		
Grund		
Fasadmaterial		
Förstugor		
Taktäckning		
Takavvattning		
Skorstenar, takventilation och takfönster		
Fönster		
Dörrar		
Balkong		

Besiktningssformulär

År _____

”Ekonomi- byggnaden”	Befintlig status	Åtgärdsförslag
Stomme		
Grund		
Fasadmaterial		
Taktäckning		
Takavvattning		
Skorstenar, takventilation och takfönster		
Fönster		
Dörrar		
Trappor		

Litteratur och källor

Johansson, Birgit. *Kvarteret Kungsgården*. Årsbok 2009. Hembygdsföreningen Arboga Minne. Köping 2009.

Johansson, Birgit. *Kvarteret Kungsgården – i händelsernas centrum i går- idag- i morgon!* Årsbok 2010. Hembygdsföreningen Arboga Minne. Köping 2010.

Schewen, Sigrid von. *Tant Sigrid berättar*. Stockholm 1963.

Arkiv

Arboga kommuns bygglovarkiv

Kungsgården 5, Arboga. Uppmättningsritningar.

Arboga museums arkiv

Vykortssamlingen

Västmanlands läns museums topografiska arkiv

Byggnadsminnesförklaring av fastigheterna Kungsgården 3 och 5, Arboga. Skrivelse daterad 1988-03-16, Dnr 11.392-2-88.

Historik ur Byggnadsminnesförklaring av fastigheterna Kungsgården 3 och 5, Arboga. Beslut daterat 1988-03-16, Dnr 11.392-2-88.

Kungsgården – ett kvarter i Arboga. Projektarbete i stadsförnyelse A3 CTH hösten -76. Börjesson m fl.

Västmanlands läns museums arkiv

Pressklipp

Vykortssamlingen

Muntliga uppgifter

Yvonne Axelsson, fastighetsägare. 2011-05-11

Internet

Eskilstuna kulturbeslag, <http://www.kulturbeslag.se/produkter/index.htm>

Riksantikvarieämbetet, <http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html>

Administrativa uppgifter

<i>Västmanlands läns museums dnr:</i>	VLM 100182
<i>VO Kulturmiljö; projektnr:</i>	3-10-155
<i>Länsstyrelsen dnr:</i>	434-04673-2010
<i>Fastighetsbeteckning:</i>	Kungsgården 5
<i>Landskap:</i>	Västmanland
<i>Län:</i>	Västmanlands län
<i>Socken:</i>	Arboga stadsförsamling
<i>Kommun:</i>	Arboga
<i>Ägare-beställare:</i>	Yvonne Axelsson Emausvägen, Haglund 15 732 33 ARBOGA
<i>Antikvarisk dokumentation:</i>	Västmanlands läns museum Lisa Skanser Karlskatan 2 722 14 VÄSTERÅS Tele: 021-39 32 22

– en del av Landstinget Västmanland

Västmanlands läns museum, Karlsgatan 2, 722 14 VÄSTERÅS
Tele: 021-39 32 22 · E-post: lansmuseet@ltv.se
Hemsida: www.vastmanlandslansmuseum.se

ISSN 1651-7342
ISBN 978-91-86511-25-8